

nu, który jawi się z polskiego punktu widzenia jako rzeczywistość dość homogeniczna z punktu widzenia rozwoju cywilizacyjnego. Przekonują zwłaszcza o tym kontakty podróżnicze, dyplomatyczne, działalność misyjna oraz interesy gospodarcze zarówno ujawniające się w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej.

Wyodrębnienie jednak 16 państw jest wyzwaniem istotnym nie tylko ze względu na ukazanie odrębności ustrojowej każdego z nich, ale też ujawnia się wagę dywersyfikacji kulturowej, co też odbijało się w przeszłości i współcześnie na kontaktach międzynarodowych, a w tym na nawiązywaniu kontaktów polsko-zachodnioafrykańskich. W refleksji ogólnej dotyczącej regionu, zawartej w *Zakończeniu* zauważa się, że istniejące tam państwa borykają się z złożonymi problemami tworzenia infrastruktury politycznej, społecznej i gospodarczej; należą do najuboższych w świecie, zostały zepchnięte na margines rozwoju systemowego; w rzeczywistości kulturowej obserwuje się umacnianie tzw. patologii politycznych, charakterystycznych dla reżimów autorytarnych bądź semi- czy pseudodemokratycznych (s. 203).

Charakteryzując współczesne kontakty Polski z tym regionem, zauważa się, że nie cieszy się on od początku lat 90. dużym zainteresowaniem, co jest konsekwencją reorientacji polskiej polityki zagranicznej. Od początku lat 90. ewoluuje ona przede wszystkim w kierunku Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych.

Wykład przygotowano na bazie starannie zgromadzonej i wykorzystanej literatury przedmiotu, która stanowią materiały archiwalne, dokumenty i materiały publikowane, pamiętniki, relacje, sprawozdania, wspomnienia, dzienniki, prasa i wydawnictwa nieperiodyczne, wtriny internetowe oraz monografie i opracowania, a w tym studia i artykuły; dopełnienie ich stanowią encyklopedie, leksykony i słowniki, zwłaszcza dotyczące polskiej emigracji, Polaków w diasporze.

Prezentowana monografia jest znaczącym osiągnięciem poznawczym, ukazującym stosunki Polski z Afryką Zachodnią. Zasługuje na uwagę zarówno jako swoisty przewodnik po tym regionie Afryki, jak przypomnienie najważniejszych ogniw kontaktów Polaków z poszczególnymi państwami Afryki Zachodniej, a w tym ujęcie ich w długim horyzoncie czasu, oraz jest interesującym studium objaśniającym kształtowanie się re-

lacji międzynarodowych, zwłaszcza w przestrzeni pokolonialnej.

Andrzej Chodubski

Ree. Jakub Potulski, *Socjologia polityki*, Gdańsk 2007, ss. 338.

Politologiczne wyzwania badawcze dotyczące takich zagadnień, jak: transformacja ustrojowa, migracje, tożsamość indywidualna i zbiorowa, pluralizm kulturowy, globalizacja społeczno-polityczna, wymagają w ważnym stopniu posługiwania się aparatem należącym do zakresu socjologii. Obok metod i technik badawczych zwanych socjologicznymi (obserwacja uczestnicząca, wywiad, ankieta) zwraca uwagę często ten sam przedmiot badawczy; politologia analizuje go przede wszystkim z instytucjonalnego, politycznego punktu widzenia, socjologia zaś – w aspekcie powiązań, zależności zwanych horyzontalnymi. Wśród nośnie współcześnie zjawisk przykuwających uwagę poznawczą obu dyscyplin znajdują się m.in. 1. Wyłanianie się nowych instytucji politycznych, w szczególności demokratycznych i rynkowych, 2. Tworzenie się nowych typów podmiotów społeczno-politycznych wpływających na przebieg procesów transformacyjnych: elit politycznych, instytucji samorządowych, struktur organizacji pozarządowych, fundacji, nowej klasy średniej, 3. Ewolucja kultury obywatelskiej; ryzyka i odpowiedzialności, zaufania i lojalności, solidarności, konkurencyjności, tożsamości indywidualnej i zbiorowej, syndromu przedsiębiorczości, asertywności, 4. Reakcje, aspiracje i opory społeczne związane z perspektywami integracji europejskiej, globalizacji, 5. Demokratyzacja ustroju politycznego na tle porównawczym, w skali kraju, Europy, różnych kontynentów, świata, 6. Przemiany mentalności i stereotypów; psychologia podejmowania decyzji i negocjacji, 7. Migracje ludności i ich następstwa, 8. Siła mediów w kształtującym się ładzie informacyjnym, 9. Mechanizmy dziedziczenia tradycji a wartości kulturowo-cywilizacyjne ładu globalnego, 10. Pluralizm kulturowy: szanse i bariery współistnienia kultur, znaczenie synkretyzmu kulturowego; unifikacja a dywersyfikacja życia kulturowego.

W rozpoznaniu problemów tych ważne miejsce zajmuje socjologia polityki. Jej istota, zakres

i funkcje są przedmiotem prezentacji w omawianej książce. W jej wstępie zauważa się, że socjologia polityki stała się współcześnie ważną dziedziną badań nad sferą polityki z uwagi na jej szczególny charakter, który wynika przede wszystkim z jej interdyscyplinarności. Interdyscyplinarność socjologii polityki rodzi wiele problemów z określenia tożsamości dyscypliny badawczej, jaką ma ona być; równocześnie jednak, jak się zauważa, to właśnie na styku różnych dyscyplin powstają zwykle najciekawsze prace. Socjologia polityki jest to dyscyplina, która integruje różne punkty widzenia na sferę polityki, a zarazem korzysta nie tylko z socjologicznego, ale także z filozoficznego, prawniczego, ekonomicznego, psychologicznego czy też historycznego punktu widzenia; socjologia polityki jest więc dziedziną tyle istotną dla każdego, kto chciałby poznać dynamikę współczesnego społeczeństwa, ponieważ pomaga wyjaśnić życie społeczne dzięki lepszemu rozumieniu procesów politycznych i umieszczeniu ich w szerokim kontekście działań społecznych człowieka (s. 7–8).

Wykład adresowany jest przede wszystkim do studentów, podzielono na trzy części; w pierwszej uwagę skoncentrowano na wyjaśnieniu w czym wyraża się istota tej dyscypliny badań, jakie jest jej dziedzictwo przeszłości, jaki jest jej zakres, funkcje i zadania oraz w czym wyraża się jej założenie metodologiczne. W części drugiej rozpatruje się istotę władzy jako zjawiska społecznego, określa się miejsce jednostki w uczestnictwie politycznym oraz rolę elit politycznych w generowaniu rzeczywistości kulturowej. W części trzeciej zachowaniami politycznymi, opinia publiczną oraz kulturą jako wartością, zachowaniem życia społeczno-politycznego. Cały wykład podzielono na 10 rozdziałów; tytuły ich to: 1. Polityka jako przedmiot badań nauk społecznych, 2. Przedmiot i zakres socjologii polityki, 3. Podstawowe aspekty historii socjologii polityki, 4. Metodologia badań w socjologii polityki, 5. Władza jako zjawisko społeczne, 6. Podmiotowość polityczna jednostki, 7. Elity polityczne, 8. Socjologia zachowania politycznego, 9. Kultura a polityka, 10. Opinia publiczna. Jest to czytelne zaprezentowanie dyscypliny badań naukowych oraz jej miejsca wśród innych dyscyplin poznania nauk społecznych. Właściwie dobrane są zagadnienia poznawcze z punktu widzenia dydaktyki edukacji akademickiej.

W wykładzie wskazuje się na postrzeganie odmienności wiedzy potocznej i naukowej; podkreśla się, że wiedza potoczna jest zbiorem wiadomości cechujących się: przypadkowością doboru spostrzeżeń i wiadomości, niepełnym krytycyzmem, wynikającym z niesprawdzonych sądów empirycznych, brakiem krytycznej analizy zebranych wiadomości, brakiem systematyzacji (luźne powiązania i współistnienie sądów niejednokrotnie przypadkowych). Nauka zaś, przypomina się, że jest społeczną działalnością ludzi, mającą na celu obiektywne poznanie rzeczywistości, wyrastające z potrzeb jej opanowania i przekształcania przez człowieka. W odróżnieniu od wiedzy potocznej nauka jest wiedzą uporządkowaną, wewnątrznie spójną; naukę wyróżnia sposób zdobywania wiadomości, ich systematyczny dobór, planowość, metodyczność, sposoby uzasadnień itp.

Przypomina się, że naukę charakteryzują zależności: 1. nieocenianie, co powinno być lub nie powinno istnieć bądź się dziać, 2. dążenie do zrozumienia, dlaczego jakieś zjawiska istnieją i w jaki sposób funkcjonują, 3. dokonuje uogólnień, buduje teorie pozwalające objaśniać istnienie określonych zjawisk i ich funkcjonowanie, 4. dokonuje empirycznej bądź rozumowej analizy, a w tym wyrażającej się w uogólnieniach, w celu uzyskania wiarygodności dotychczasowych ustaleń, 5. stosuje się w postępowaniu rozpoznawczym metody i techniki pozwalające wielokrotnie podejmować się tego zadania.

Wskazując na funkcje badań naukowych dotyczących polityki, podkreśla się w wykładzie: 1. deskrypcyjność, tj. poszukiwanie odpowiedzi na pytania: jak jest? jaka jest rzeczywistość polityczna? jak jest naprawdę? 2. eksplanacyjność – wyjaśnienie dlaczego, po co, z jakiej przyczyny dane zjawisko, proces zaistniał, dlaczego ma takie, a nie inne właściwości, 3. predykcyjną – prognostyczną stawiającą pytania: jak może kształtować się dane zjawisko w przyszłości? jakie ujawniają się w poszukiwaniu odpowiedzi pytania: jakie podjąć działania, aby osiągnąć pożądaný rezultat, albo co należy zrobić, aby przewidywania dotyczące projektowej rzeczywistości się spełniły? (s. 18–19).

Charakteryzując istotę polityki, przywołuje się Arystotelowskie jej zaprezentowanie w traktacie *Polityka*, gdzie wskazano, że człowiek jest „zwierzęciem politycznym” (zoon politikon), tj. ze swej

natury istota społeczną, stworzoną do życia w politycznej zorganizowanej wspólnotie ludzkiej (państwie) a dlatego ludzie, nawet jeśli nie potrzebują wzajemnej pomocy, dążą do życia w społeczności. Określając istotę państwa przekonywał, że jest ono pewną wspólnotą, a każda wspólnota powstaje dla osiągnięcia jakiegoś dobra. Państwo (wspólnota polityczna) jest najważniejsze, gdyż stoi ponad innymi wspólnotami i wszystkie inne obejmuje, polityka jest zaś sztuką kontrolowania i uzgadniania – w ramach zorganizowanej zbiorowości ludzkiej – interesów różnorodnych grup społecznych. Przypomina się też, że we współczesnym definiowaniu polityki zwraca się na takie sfery aktywności ludzkiej, jak: 1. działalność instytucji państwowych (orientacja formalno-prawna), 2. wzajemny stosunek władzy, wpływu i konfliktów istniejących w różnych płaszczyznach życia społecznego (orientacja behawioralna), 3. funkcje w systemie społecznym zapewniające jego rozwój przez rozwiązywanie konfliktów, wytwarzanie decyzji regulujących w autorytarny sposób rozdział dóbr, artykulację interesów, socjalizację polityczną, komunikację polityczną (orientacja funkcjonalna), 4. proces podejmowania decyzji w ramach procesu sprawowania władzy i gry o władzę, w którym biorą udział różnorakie podmioty (orientacja racjonalna), 5. rozwiązywanie problemów społecznych, wynikających z deficytu dóbr i powodujących deprywację jednostek i grup społecznych (orientacja postbehawioralna).

Zwracając uwagę na specyfikę nauki o polityce (politologii), podkreśla się jej podejście kompleksowe do ujmowania zjawisk i procesów politycznych, gdyż rozpatrywanie zagadnień politycznych w izolacji, analiza ich tylko z punktu widzenia dyscyplin szczegółowych, zajmujących się elementami polityki, nie daje możliwości wykształcenia ogólnej teorii polityki. Wśród innych dyscyplin najwięcej punktów stycznych z politologią posiada socjologia, która uznaje się za najbardziej „polityczną” z nauk pomocniczych wykorzystywanych przez politologię. Socjologia dostarcza zatem wiedzy o zjawiskach i procesach zachodzących w zbiorowościach ludzkich (s. 33); socjologia polityki jest jedną z nauk politycznych i mieści się w rodzinie dyscyplin zajmujących się badaniem polityki; jest dyscypliną, która integruje różne punkty widzenia na sferę polityki, a zatem korzysta nie tylko z socjologicznego, ale także

z prawniczego, ekonomicznego i historycznego punktu widzenia (s. 39).

Z punktu widzenia zakresu badań, zauważa się, że powołaniem socjologii polityki jest rozpoznawanie społeczeństwa nowoczesnego. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że socjologia od początku swego wyodrębnienia jako dyscypliny działania jest nauka o społeczeństwie nowoczesnym. Powstała jako intelektualna odpowiedź na przełomowe doświadczenia odejścia w przeszłość formacji tradycyjnej i narodzenia się nowego ładu społecznego w Europie Zachodniej końca XVIII i początku XX w. Wskazuje się tu, że za podstawowe pojęcia, które wyznaczają pole badań dla socjologii polityki, i wokół których koncentrują się badania z tego zakresu uznaje się: władzę, panowanie (przywództwo), państwo i rywalizację (konflikt), jak też warunki społeczne sprzyjające demokracji (s. 43).

Przypominając dzieje rozwoju dyscypliny, wskazuje się na zasługi Juliana Hochfelda (1911–1966), który w 1957 r. w nowo utworzonej Katedrze Socjologii Stosunków Politycznych na Uniwersytecie Warszawskim zapoczątkował systematyczne badania zjawisk politycznych; wyniki badań były publikowane w „Studiach Socjologiczno-politycznych”, których ukazało się w latach 1958–1968 25 tomów; w 1968 r. Katedra została zlikwidowana; nowa rzeczywistość ujawniła się w latach 80., w sytuacji dużego nowego zainteresowania się polityką; nośne stało się jej postrzeganie z punktu widzenia socjologii, a nawet pojawiły się tendencje zawłaszczania głównego nurtu badań politologicznych przez socjologów, jak też przedstawiciele innych dyscyplin nauk społecznych (psychologów, pedagogów), którzy zaczęli się sami nazywać: psychologami społecznymi, pedagogami społecznymi i analizować zjawiska życia politycznego, a w tym dotyczące zdobywania, sprawowania i utrzymania władzy, kultury politycznej, przemian kulturowych i cywilizacyjnych.

Z dużą siłą ujawniła się nośność socjologii polityki w latach 60. i 70. Było to spowodowane brakiem umiejętności przewidywania i wyjaśniania zmian politycznych, które dotknęły ówczesne społeczeństwa zachodnie. W Stanach Zjednoczonych, głównie za sprawą telewizyjnych przekazów z wojny w Wietnamie, obraz USA jako wielkiego obrońcy pokoju, demokracji i stabilizacji w świecie uległ gwałtownej erozji. Jedno-

częśnie masowe ruchy protestu zaczęły się rozpowszechniać we wszystkich wysoko rozwiniętych, demokratycznych krajach Zachodu. W USA nastąpił wzrost zainteresowania resztą świata zarówno ze strony opinii publicznej, jak i uczonych, co przyczyniło się do rozwoju badań komparatystycznych, w rozwój których swój znaczący wkład obok uczonych amerykańskich wnieśli także badacze europejski i latynoamerykańscy; zaczęto dużo uwagi poświęcać badaniom ruchów społecznych – przede wszystkim zaś ruchom protestu, koncentrując się na kwestii: kto w nich uczestniczy i dlaczego? (s. 90–91).

Ujawniając wagę badań socjologii polityki, zwraca się uwagę na jej ład metodologiczny. Przypomina się, że w ujmowaniu i tłumaczeniu otaczającej rzeczywistości, w tym zjawisk społecznych, ludzie zwykle odwołują się do własnych doświadczeń i obserwacji, zdrowego rozsądku, intuicji i autorytetów. Do poznania obiektywnej rzeczywistości przesłanki te nie są wystarczające, są one bowiem ze swej istoty zawodne; poznanie naukowe wymaga budowania wiedzy na podstawach metodologicznych, tj. na teorii dotyczącej zbierania danych, ich opracowywania, interpretacji oraz uogólniania; nauka bowiem polega na porządkowaniu wiedzy w określonej dziedzinie przy zastosowaniu właściwych metod badań empirycznych, analizy danych, myślenia teoretycznego i logicznego oceny argumentów.

W analizie rzeczywistości politycznej szczególnie miejsce zajmuje kategoria „władza”; uznaje się ją za wszechobecną w ładzie życia kulturowego i cywilizacyjnego; jest ona też zwykle trudna do zdefiniowania, co wynika z jej wielowymiarowości oraz forum ujawniania się; stosuje się ją różnie w rzeczywistości codziennej i ujęciach intelektualnych, a w tym naukowych; w ujęciu socjologicznym postrzegana jest jako rodzaj zależności pomiędzy ludźmi, rodzaj stosunku społecznego, który jest generowany przez antynomie jednostkowego i grupowego wymiaru egzystencji ludzkiej i istnieje w zbiorowościach ludzkich prawie „od zawsze” (s. 125). Dla socjologii władza jest jednym z ważnych wymiarów zróżnicowania, gdyż uznaje się, że jest to stosunek społeczny, jest to relacja asymetryczna. Stosunek jest asymetryczny wtedy, gdy realizujące go podmioty posiadają nierówny stopień podmiotowości społecznej w dziedzinie, w jakiej realizują ten stosunek i gdy dla wykonania czynności realizujących

konieczne jest wykorzystanie przewagi stopnia podmiotowości jednej ze stron tego stosunku (dokonuje się proces uprzedmiotowienia jednego z podmiotów); uznaje się, że władza rodzi się zawsze z nierównorzędnych, nie zrównoważonych, pozbawionych wzajemności, asymetrycznych relacji międzyludzkich, a współzależności i wzajemnie zrównoważone wpływy są wskaźnikiem braku władzy; w ujęciu socjologicznym jest więc ona odmianą nierówności społecznych zachodzących między całymi zbiorowościami społecznymi (grupami, kategoriami społecznymi itp.) lub między jednostkami (s. 126).

W prezentacji zagadnienia legitymacja władzy zauważa się, że jest to zjawisko uznania jej za prawowitą. We współczesnej literaturze przyjmuje się, że jest to proces uzyskiwania aprobaty rządzonej dla reguł nabycia i sprawowania władzy oraz dla instytucji i osób ją sprawujących. Legitymacja polityczna jest więc skomplikowanym, wielotorowym i wielowątkowym procesem wytworzenia akceptacji dla systemu politycznego i podmiotów władzy politycznej; akceptacja ta jest zjawiskiem zmiennym i stopniowalnym – podlega swoistemu „falowaniu” w poszczególnych zakresach występowania (s. 139–140). Znaczenie legitymacji polega na tym, że jest ono nie zwykle nobilitujące dla władzy, sprzyja trwałości porządku społecznego, jego integracji i stabilizacji politycznej, powoduje zmniejszenie materialnych nakładów związanych ze sprawowaniem władzy, bez konieczności utrzymywania nadmiernego aparatu przymusu, umożliwia skuteczne operowanie środkami sprawowania władzy, rozszerza zakres realnej władzy, umożliwiając oddziaływanie w nowych dziedzinach życia społecznego, zwiększa pewność realizacji celów władzy, jej siłę i efektywność poprzez zwiększenie posłuchu i prawdopodobieństwa wykonywania treści poleceń (s. 148).

Prezentując specyfikę poznania socjologii polityki, podkreśla się znaczenie aspektu psychologicznego zjawisk politycznych; wskazuje się, że psychologia rozpoznaje, co sprawia, że polityka przyciąga uwagę ludzi, jak ludzie przetwarzają informacje polityczne, co stanowi podstawę sądów i ocen politycznych wydarzeń i postaci, w jakim stopniu ludzie w swoich politycznych wyborach są racjonalni, a w jakim kierują się emocjami, symbolami, schematami, jak funkcjonują polityczne instytucje i organizacje, jaki jest tryb

podjmowania decyzji, jakie czynniki psychologiczne wpływają na ich jakość? Wskazuje się, że bez analizy problemów związanych z subiektywną, psychologiczną stroną stosunków politycznych nie można dokonać ich rzeczywistej analizy i zrozumieć ich mechanizmów (s. 158).

Podnosząc problem jednostki w życiu kulturowym i cywilizacyjnym, zauważa się, że na obecnym etapie rozwoju jest ona w większym stopniu niż kiedykolwiek postrzegana przez pryzmat wartości autotelicznych; szczególnego znaczenia nabrała godność każdej istoty ludzkiej, godność rozumiana jako prawo do samodzielnego wyznaczenia sobie własnej roli społecznej i akceptacji własnych zasad moralnych, a także do osobistego określania sensu swojego życia; dlatego też we współczesnej humanistyce nastąpiło rosnące zainteresowanie rolą jednostki w procesach społecznych, a w tym także politycznych; jednostkę zaczęto coraz częściej postrzegać jako ważny podmiot polityki; nastąpił odwrót od determinizmu strukturalnego czy środowiskowego na rzecz uwzględniania roli podmiotów indywidualnych (np. charyzmatycznych przywódców). W prezentacji osobowości istotną uwagę koncentruje się w wykładzie na typie osobowości autorytarnej; zauważa się, że odznacza się ona wysokim stopniem sztywności myślenia oraz uprzedzeniami politycznymi; osobowości te postrzegają świat jako system, w którym nie występują spory i konflikty; istotę polityki stanowi dla nich walka dobra ze złem; przyczyny osobowości autorytarnej poszukuje się przede wszystkim w uwarunkowaniach występujących w rodzinie, w okresie kształtowania się cech osobowości dziecka; zwykle wewnątrz rodziny panuje żelazna dyscyplina stanowiąca funkcje wymuszania i stosowania kar; dziecko, zmuszane do zewnętrznego podporządkowania się władzy rodzicielskiej rozwija w sobie wrogość i agresję, które nie mogą być uzewnętrznione (s. 179). Poziom autorytaryzmu ściśle wiąże się z poziomem wykształcenia; im wyższy jest poziom wykształcenia, tym są szersze horyzonty poznawcze, a tym samym i otwartość na różnorodność życia kulturowego, jak też tolerancja dla różnorodności, odmienności, w konsekwencji następuje niwelowanie wielu cech autorytarności.

W prezentacji problemu przywołuje się myśl filozoficzną na temat miejsca jednostki w rzeczywistości kulturowej, np. Thomas Carlyle, iż „Historia powszechna (...) jako historia tego, czego

ludzkosc w tym świecie dokonała, jest w gruncie rzeczy historią wielkich ludzi, którzy na to pracowali. Ci bowiem ludzie byli przewodnikami ludzkości, wzorodawcami i w pewnym znaczeniu twórcami wszystkiego, co całe zbiorowisko ludzi zdołało zrobić, czego zdołało osiągnąć. Wszystko co się w świecie dopełniło jest tylko – ściśle rzecz biorąc – zewnętrznym, materialnym wynikiem, praktycznym wcieleniem i urzeczywistnieniem myśli przemieszkujących w zesłanych na ten świat wielkich ludziach” (s. 182–183).

Wskazując na miejsce człowieka w ładzie przyrodzonym, zauważa się, że człowiek od zarania swego funkcjonowania w strukturach życia społecznego, z jednej strony realizuje potrzebę bezpieczeństwa, podporządkowuje się wymaganiom, normom, zasadom postępowania grupy, z drugiej zaś, stara się dominować nad innymi ludźmi (członkami grupy) w imię zdobycia władzy, dominacji, przywództwa; przywództwo jest naturalnym zachowaniem człowieka i ujawnia się obok zachowań ekonomicznych i prokreacyjnych jako podstawowa naturalna wartość społeczna, wyrażająca się w zdobywaniu zaufania, szacunku, uznania czynów, dominacji nad innymi, a zwłaszcza w sferze sprawowania władzy i zyskiwania sławy (s. 184).

Zachowania polityczne ludzi uznaje się w wykładzie za jeden z najważniejszych obszarów badania socjologii polityki; obejmują one sferę rozpoznawania funkcjonowania partii politycznych, parlamentów, rządów, aparatu państwowego oraz stosunków międzynarodowych; obejmują one zarówno sferę podejmowania decyzji, jak uczestnictwa obywateli w życiu politycznym, co z dużą siłą i specyficznością ujawnia się w sferze zachowań wyborczych. Zachowania polityczne w istotnym stopniu wiążą się z kulturą, a w tym dotyczącą relacji społeczno-politycznych. W wykładzie dostarcza się o niej wiedzy pojęciowej, jak eksplanacyjnej, gdzie wskazuje się zależności, oddziaływania, wpływy, funkcje, zadania, powołanie instytucji kultury w generowaniu życia politycznego. W ścisłym związku z kulturą, zachowaniami politycznymi sytuuje się rolę opinii publicznej jako czynnik kształtujący obszar życia politycznego, wywierający istotny wpływ na decyzje polityczne. Wskazując różne aspekty generowania opinii publicznej oraz różne jej postrzeganie potoczne i naukowe, podkreśla się, że jest ona rzeczywistością wartościującą życie kultu-

rowo-cywilizacyjne; stanowi ważny element kontroli społecznej (s. 304).

W prezentacji poszczególnych zagadnień zwraca się uwagę na adresata książki; każdy rozdział kończą: pytania konwersatoryjne oraz podstawowa literatura przedmiotu, która ma charakter edukacyjny, pogłębiający wiedzę analityczną z danego zakresu. Dobór jest czytelny; wskazane tytuły są dostępne na rynku czytelniczym; są też publikacjami wydanymi w ostatnich latach, czyli zwykle uwzględniają najnowsze ustalenia poznawcze. Wartościową część książki stanowi też wybór literatury przedmiotu, w którym znajduje odbicie całościowy ogląd dyscypliny, jaka jest socjologia polityki oraz najważniejszych jej elementów składowych, metodologii badań, ujęć teoretycznych, wyzwań badawczych oraz tendencji rozwoju, zwłaszcza z punktu widzenia zakresu badań.

W refleksji ogólnej należy z przekonaniem wyrazić opinię, że prezentowany skrypt zasługuje na dużą uwagę; jest napisany z pozycji najnowszych tendencji badań politologicznych; dostarcza bogatej warstwy wiedzy deskryptywnej o socjologii polityki i jej miejscu w badaniach politologicznych.

Andrzej Chodubski

Rec. *Wokół polityki społecznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Julianowi Auleytnerowi*, pod red. Katarzyny Głębickiej i Mirosława Grewińskiego, Warszawa 2008, ss. 394.

Wokół subdyscyplin politologicznych szczególną nośność ma nauka o polityce społecznej; przez kategorie tę rozumie się zwykle naukę o działaniach (publicznych i niepublicznych) na rzecz jednostek i grup, zwracających na siebie uwagę ze względu na jakąś „słabość socjalną”; jej podstawowe części składowe stanowią: 1. polityka demograficzna (ludność, populacja), 2. polityka rodzinna, 3. polityka zatrudnienia (rynek pracy), 4. polityka mieszkaniowa (infrastruktury społecznej), 5. polityka edukacyjna i kulturalna, 6. polityka (ochrony) zdrowia, gerontologii, 7. polityka zabezpieczania społecznego, ubezpieczenia, świadczeń socjalnych oraz opieki społecznej, 8. polityka konsumpcji, 9. patologii społecznej, 10. prognozowania społecznego. Wśród badaczy tych zagadnień wyjątkową aktywność ujawnia współcześnie Profesor Julian Auleytner, autor ta-

kich m.in. publikacji, jak: 1. Teoretyczne problemy nauki o polityce społecznej (Warszawa 1999; współredaktor), 2. Polityka społeczna pomiędzy opiekuńczością a pomocniczością (Warszawa 2000; współautor), 3. Polityka społeczna. Teoria i organizacja (Warszawa 2000), 4. O roztropną politykę społeczną (Katowice 2002; redaktor), 5. Polityka społeczna, czyli ujarzmianie chaosu socjalnego (Warszawa 2002), 6. Polska polityka społeczna. Ciągłość zmiany (Warszawa 2004), 7. Polska polityka społeczna, kreowanie ładu społecznego (Warszawa 2005), 8. Polish Social Policy. The Forging of a Social Order (Warszawa 2006).

W 2008 r. z okazji urodzin Profesora ukazała się staraniem Jego uczniów, współpracowników i kolegów jubileuszowa księga pamiątkowa, poświęcona problemom polityki społecznej.

Zaprezentowano w niej 27 artykułów, które poprzedzono życiorysem zawodowym Profesora, a zamknięto wykazem Jego Publikacji, magistrów i doktorantów.

W prezentacji biograficznej Profesora wskazuje się na pochodzenie społeczne, przypominając, że Jego ojciec był profesorem na Politechnice Warszawskiej i Lubelskiej; wskazuje się podstawowe ogniwa drogi edukacyjnej oraz zawodowej i społecznej, a w tym w ramach Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Jako prezes TWP założył Wyższą Szkołę Pedagogiczną, której był rektorem w latach 1993–2004 oraz ponownie pełnił tę funkcję od 2007 r.; uczelnia funkcjonuje też w systemie wydziałów zamiejscowych; ma środki kształcenia w 7 miastach. W działalności społecznej zaznacza swą aktywność jako prezes Towarzystwa Polityki Społecznej; jest autorem ponad 270 publikacji.

W dedykowanej Profesorowi książce materiał poznawczy podzielono na 4 części, tj. I Zagadnienia ponadnarodowe, II Problemy zarządzania polityką społeczną, III Wokół badań nad polityką społeczną, IV Aksjologiczne problemy polityki społecznej. W części pierwszej zamieszczono artykuły: 1. Tadeusz Kowalak, Globalizacja gospodarki i problemy społeczne obecnego świata, 2. Stanisław Otok, Świat i perspektywy procesów globalizacji, 3. Mirosław Książkowski, Polityka społeczna z porównawczej perspektywy, 4. Katarzyna Głębicka, Wyzwania spójności społeczno-gospodarczej dla polskiej polityki społecznej a współczesne wyzwania społeczne.

Charakteryzując gospodarkę i problemy społeczne w kształtującym się współcześnie procesach